

TEKSTIVASTINE

Podcast maahanmuutosta, haastateltavana Mia Sevonius-Male, haastattelijana Tiia Vänskä Karelia-ammattikorkeakoulu

Tiia:

Hei, mie olen Tiia Vänskä ja työskentelen Monikulttuuriset opintopolut -hankkeessa. Tänämiun kanssa keskustelemassa on Karelia-ammattikorkeakoulun maahanmuuttajatyön asiantuntija Mia Sevonius-Male. Tänämi keskustelemme maahanmuuton nykytilasta, työllistymisestä ja kotoutumisesta. Tervetuloa.

Voisitko sie Mia kertoa hieman roolistasi maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen parissa?

Mia:

Moikka kaikille ja kiitos Tiia, että sain tulla tänne keskustelemaan tärkeästä ja ajankohtaisesta aiheesta. Työtehtäväni Karelialla on hyvin monipuolinen, mutta erityisesti se keskittyy koulutusperäisen maahanmuuton, antirasistisen työotteen, yhdenvertaisuuden, kansainvälisten opiskelijoiden kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseen sekä korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämiseen.

Tiia:

Siun työ on tosi monipuolista. Miten sinä kuvailisit työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton nykytilaa Suomessa ja miten se näkyy täällä meillä Pohjois-Karjalassa?

Mia:

Valtakunnallisesti kiinnostus Suomea kohtaan jatkuu korkealla tasolla, työntekijöiden, opiskelijoiden ja perheenjäsenten osalta. Maahanmuuttaneiden määrä Suomessa on kasvanut huomattavasti etenkin 2000-luvulla. Suomessa asui vuoden 2022 lopussa yli 370 000 ulkomaan kansalaista ja yli 507 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä.

Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on kasvanut todella nopeasti: vuonna 1990 osuus oli vajaa prosentti, mutta se on noussut 10 %:iin vuonna 2023. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2024 lopussa Suomessa asuu noin 5,2 miljoonaa ihmistä, joista noin 410 000 henkilöä on ulkomaan kansalaisia. Pohjois-Karjalassa asui 154 000 henkeä, joista 7 700 oli ulkomaan kansalaisia. Suomen talouden taantuma on jonkin verran laskenut työvoiman maahanmuuttoa, mutta edelleen Maahanmuuttovirastolle jätettyjen hakemusten määrä on historiallisen suuri. Jos mietitään esimerkiksi opiskelijoita, niin opiskelijoiden, työntekijöiden ja opiskelijoiden perheenjäsenten osalta hakemuksia jätettiin viime vuonna ennätysmäärä ja Maahanmuuttovirasto arvioi, että kansainvälisten opiskelijoiden määrä tulee lähivuosina kasvamaan vielä ennätysellisiä määriä.

Meillä Kareliallakin on sama tilanne: tällä hetkellä meillä on noin 4 100 opiskelijaa, joista noin 15 % on ulkomaan kansalaisia 48 eri maasta. Kokonaismäärän kehitykseen on vaikuttanut opiskelupaikkojen määrä, mutta myös taloudelliset tekijät, kuten elintaso, talouskehitys ja työllistymismahdollisuudet. Erityisesti esimerkiksi Etelä-Aasiasta – kuten Bangladeshista ja Nepalista – Suomeen haetaan opiskelemaan ja nämä maat näkyvät myös Karelialla.

Jos mietitään Pohjois-Karjalaa erityisesti, väestömäärän ja -rakenteen kehitys on ollut haastavaa jo pitkään. Väkiluku on laskenut noin 30 vuotta yhtäjaksoisesti ja muun muassa alle 15-vuotiaiden osuus on pienentynyt, samalla kun eläkeläisten osuus väestöstä on lähes kaksinkertaistunut. Tämä tarkoittaa, että työvoiman määrä maakunnassa on laskenut. Samaan aikaan olemme kuitenkin kansainvälistyneet nopeasti: vuosina 2013–2020 maakuntaan muutti vuosittain noin 600 uutta maahanmuuttajaa, ja viimeisten kahden tilastovuoden aikana määrä on ollut selkeässä kasvussa, erityisesti opiskelijoiden myötä.

Maahanmuutto on keskittynyt voimakkaasti: yli 90 % suuntautuu maakunnan viiteen kaupunkiin (Joensuu, Kitee, Pieksämäki, Nurmes ja Outokumpu) ja yli 60 % pelkästään Joensuuhun. Maahanmuuttoilmiö on monipuolistunut ja maakunnasta on tullut enemmän myös työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton kohde aiemman humanitaarisen ja perhesyistä tapahtuvan maahanmuuton rinnalle.

Pohjois-Karjala menettää työikäistä väestöä nopeasti, eikä tämä ole vielä näkynyt maakunnan työmarkkinoiden parantumisena. Valitettavasti olemme olleet pitkään maan työttömyystilastojen kärkipäässä. Esimerkiksi syyskuussa 2023 työttömyysaste oli maan korkein. Meillä ei ole ollut riittävästi työpaikkoja kaikille, mutta samaan aikaan kohtaanto-ongelma. Se tarkoittaa sitä samanaikaisesti, että alue tai alakohtaisesti on korkeaa työttömyyttä ja siitä huolimatta siellä on avoimia työpaikkoja. Jostain syystä työvoiman koulutus ja osaaminen ei vastaa työnvaatimuksia tai sen alan houkuttelevuus on alhaista, vaikka osa-päivätyö painotteisuuden vuoksi. Se että on ollut pitkäaikaista työttömyyttä tarkoittaa sitä, että työnantajilla haasteita työvoiman kanssa.

Joensuussa on poikkeuksellisen suuri opiskelijaväestö – maakunnista suurin suhteessa väkilukuun. Koulutamme tulevaisuuden osaajia, ja kansainväliset opiskelijat ovat tärkeä kohderyhmä maakunnan elinvoiman kannalta. Haasteena on pitovoima: monet valmistuneet muuttavat pois. Yrityspuolella on vaikea tunnistaa kansainvälisen työvoiman mahdollisuuksia, niin osaamisen kuin verkostoitumisen näkökulmasta, joten kansainvälisten opiskelijoiden on vaikea työllistyä maakuntaan. Meidän täytyy rakentaa uusia tukirakenteita ja antaa rohkaisua sekä työnantajille että opiskelijoille ja saada myös asenteisiin muutosta.

Tiia:

Isoja ja tärkeitä asioita. Palataan kohta vielä työllistymiseen, mutta avaatko meille välissä, mitä tarkoitetaan termillä kotoutumisen edistäminen?

Mia:

Suomi on harvinainen maa siinä mielessä, että meillä on kotoutumislaki. Sen tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttaneiden työllisyyttä, työllisyyttä tukevia valmiuksia, kielitaitoa ja osallisuutta yhteiskuntaan sekä edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Lakiin on juuri tehty kokonaisuudistus, joka tuli voimaan vuoden alussa samaan aikaan TE-palveluiden uudistuksen kanssa.

Kotoutuminen tarkoittaa ulkomailta Suomeen muuttaneen yksilöllistä prosessia, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Sen tavoitteena on, että tänne tullut henkilö, maahanmuuttanut tuntee olevansa yhteiskunnan aktiivinen ja täysivaltaiseksi jäseneksi. Hän omaksuu yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, tutustuu uuteen kieleen ja kulttuuriin, ja häntä tuetaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisessä. Kyseessä on vuorovaikutteinen prosessi: yhteiskunta monimuotoistuu ja saa uusia vaikutteita samalla, kun maahanmuuttaja sopeutuu ja tulee osaksi yhteiskuntaa. Kotoutuminen sisältää monia osa-alueita, kuten työllistymisen, kielitaidon kehittämisen, kulttuurillisen ymmärryksen lisäämisen ja sosiaalisten verkostojen luomisen.

Kotoutumisen edistämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan maahanmuuttajien sopeutumista ja integroitumista yhteiskuntaan – esimerkiksi työllisyyden tukemista, kielikoulutusta ja yhteiskuntaan perehdyttämistä. Olen usein puhunut siitä, että kotoutuminen tarkoittaa sitä, että tunnet olevasi kotona ja osa yhteisöä, et ole vieraana tai turistina vaan sinä aidosti ajattelet kuuluvasi tänne.

Tiia:

Tosi hieno ajatus ja hienosti jaettu. Jos yhdistetään nämä kaksi tärkeää asiaa – kotoutuminen ja työllistyminen – niin, miten kotoutuminen edistää työllistymistä ja työllistyminen puolestaan kotoutumista?

Mia:

Kotoutuminen ja työllistyminen ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa ja tukevat toisiaan monin tavoin. Työ on merkittävä tekijä kotoutumisessa, sillä se auttaa löytämään paikkansa uudessa yhteiskunnassa, luomaan sosiaalisia kontakteja, oppimaan kieltä ja kulttuuria. Työ tarjoaa mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä ja antaa toimeentulon, joka vahvistaa tunnetta siitä, että minä olen arvokas ja kuulun johonkin yhteisöön, enkä ole yksin.

Työssä oppii myös uusia hyödyllisiä taitoja. Myös sellaista hiljaista tietoa, jota täällä syntyneillä on jo automaattisesti, sen kautta, että ovat asuneet täällä pitkään. Kielen

oppiminen on helpompaa, kun sitä käyttää työssä ja arjessa. Esimerkiksi kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisen edistämiseksi on tärkeää, että heitä kannustetaan opiskelemaan suomea tai ruotsia heti opintojen alusta alkaen.

Tiia:

Kyllä, juuri näin. Mikä rooli sinun mielestäsi työnantajilla on tässä kokonaisuudessa, kun mietitään kotoutumista ja työllistymistä sekä kansainvälisiä opiskelijoita?

Mia:

Työnantajilla on hyvin merkittävä rooli kotoutumisessa ja työllistymisessä. He voivat edistää kotoutumista monin tavoin: tarjoamalla työpaikkoja, tukemalla kielikoulutusta, luomalla monimuotoisen ja syrjimättömän työympäristön. Työnantajat voivat tukea uusien tulijoiden sopeutumista suomalaiseen kulttuuriin esimerkiksi tarjoamalla mentorointia ja tukemalla ammatillista kehitystä esimerkiksi harjoittelupaikkojen kautta.

Työnantajien asenteet vaikuttavat siihen, miten Suomi nähdään maailmalla – olemmeko houkutteleva maa kansainvälisille osaajille? Työelämän monimuotoisuus ja syrjimättömyys vaikuttavat siihen, miten houkuttelevaksi meidät koetaan. Työelämän kansainvälisyys edistää myös Suomessa tutkinnon suorittaneiden kansainvälisten opiskelijoiden jäämistä Suomeen.

Tiia:

Mitä muutoksia tai parannuksia toivoisit näkeväsi Itä-Suomessa tulevaisuudessa?

Mia:

Meidän täytyy lisätä Itä-Suomen pitovoimaa ja onneksi siihen liittyviä toimenpiteitä on jo paljon olemassa. Toivon, että työnantajat nostaisivat sosiaalisen vastuullisuuden korkeammalle prioriteettilistallaan ja näkisivät kansainvälisten opiskelijoiden tukemisen investointina alueen tulevaisuuteen. Jos opiskelija ei saa työkokemusta alueelta eikä työnantajat tule tutuiksi, on todennäköistä, että he eivät alueelle jää, vaikka haluaisivatkin. Meillä ei ole varaa menettää tulevaisuuden työvoimaa.

Toivoisin myös, että suomen kielen taito nähtäisiin yhtenä osaamisen kehittämisen osa-alueena, että uuden työn voisi aloittaa, vaikka kieltä vasta opettelee, ja työnantaja aktiivisesti tukisi kielen oppimista työpaikalla paikallisten toimijoiden, kuten oppilaitosten tuella. Toivon, että paikalliset toimijat jatkavat yhteisten työllistymistä tukevien palveluiden, kuten mentorointiohjelmien, työnhakutaitokurssien ja rekrytointitapahtumien kehittämistä. Oppilaitoksilla on merkittävä rooli yleisellä tasolla maahanmuuttajien kotoutumisessa ja työllistymisessä.

Meillä on iso huoli järjestöjen rahoituksen riittävydestä, niillä iso rooli monikulttuurisuustyössä ja yhdenvertaisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Järjestöjen toiminnan kautta syntyvät arjen kohtaamiset paikallisten ja maahanmuuttajien välillä – näin uudet tulijat ja pidempään Suomessa asuneet löytävät samanhenkisiä ihmisiä esimerkiksi harrastusten tai vapaaehtoistyön parista. Kukaan ei voi tehdä tätä työtä yksin – ei yksittäinen toimija, eikä uusi tulija. Pohjois-Karjalassa tehdään paljon verkostomaista yhteistyötä, ja toivon, että tulevaisuudessa tämä entisestään tiivistyy. Olemme yhdessä paljon enemmän kuin yksin.

Tiia:

Kiitos Mia ajatuksistasi ja asiantuntemuksesi jakamisesta meille tämän asian suhteen.

Mia:

Kiitos.

Koulutuksen toteutuksen on mahdollistanut Euroopan sosiaalirahasto Plus sekä Karelia, Savonia ja Diakonia- ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulut sekä Itä-Suomen yliopisto.